

Andrzej Radzewicz-Winnicki

"Teoretyczne odniesienia i praktyczne rozwiązania w pedagogice wczesnoszkolnej", red. Stanisław Palka, Katowice 1994 : [recenzja]

Chowanna 2, 101-106

1995

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 1995	R. XXXVII (XLVIII)	T. 2 (5)	s. 101— 106

RECENZJE

Teoretyczne odniesienia i praktyczne rozwiązania w pedagogice wczesnoszkolnej
Red. Stanisław Palka. Katowice,
Wydawnictwo „Śląsk” Sp. z o. o. 1994, ss. 284

Najnowsza praca zbiorowa, przygotowana do druku przez znanego pedagoga, reprezentującego akademicki ośrodek nauk o wychowaniu Uniwersytetu Jagiellońskiego, powstała z inspiracji specjalnie powołanego Komitetu Redakcyjnego, w którego skład weszli: doc. dr Kazimierz Czarnecki, prof. dr hab. Stanisław Palka oraz dr Piotr Kowalik. Członkowie Komitetu w związku z siedemdziesiątą rocznicą urodzin Henryka MOROZA — profesora zwyczajnego Uniwersytetu Śląskiego postanowili uświetnić ów jubileusz wydaniem obszernej pracy zbiorowej. Jubilatowi należy przyznać decydujący udział w tworzeniu nowej subdyscypliny w Polsce, jaką stanowi pedagogika wczesnoszkolna. Do rąk Czytelnika trafia bardzo interesująca publikacja, która z pewnością została już zauważona nie tylko przez nauczycieli i studentów.

Skoro podjęta przez przyjaciół i uczniów Jubilata inicjatywa opublikowania pracy wiąże się przecież z uświetnieniem siedemdziesiątej rocznicy urodzin i pięćdziesiątej rocznicy pracy nauczycielskiej Profesora Henryka Moroza, o którym mówią zarówno autorzy poszczególnych rozdziałów, jak i sam redaktor naukowy zbioru tekstów, to należy koniecznie przytoczyć

— za Profesorem Stanisławem Palką — podstawowe, zaledwie wybrane informacje dotyczące życia i twórczości Profesora Henryka Moroza:

„Urodzony 22 października 1924 roku w Krasnopolu w województwie suwalskim pracę nauczycielską rozpoczął w jednoklasowej Szkole Podstawowej we wsi Buda Ruska w 1946 roku, mając wykształcenie podstawowe i ukończony półroczny Wstępny Kurs Pedagogiczny. Odtąd szkoła stała się Jego wielką i autentyczną pasją, która określa *curriculum vitae* przyszłego uczonego. Prowadziła od bogatych doświadczeń praktycznych poprzez refleksje cząstkowe do prób syntezy.

W roku 1948 podejmuje pracę w siedmioklasowej Szkole Podstawowej w Krasnopolu. Pracując zawodowo, kończy Liceum Pedagogiczne, zdobywając świadectwo dojrzałości w 1951 roku. Po ukończeniu Państwowego Kursu Przesposobienia Zawodowego Nauczycieli Szkół Średnich w Katowicach uczy matematyki w Liceum Pedagogicznym w Ełku. W tym czasie studiuje zaocznie matematykę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku. Kończy wyższe studia zawodowe w 1954 roku, uzyskując dyplom nauczyciela szkół średnich ogólnokształcących i zakładów kształcenia nauczycieli, pełniąc funkcję dyrektora Liceum Pedagogicznego w Sokółce.

W 1957 roku podejmuje pracę w Liceum Pedagogicznym w Augustowie. Tam też otrzymuje trzyletni urlop na realizację studiów matematycznych w Krakowskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej.

W 1960 roku jest wykładowcą matematyki w I Studium Nauczycielskim w Krakowie.

W 1966 roku uzyskuje stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. dr. Jana Zborowskiego dysertacji pt.: *Kształtowanie pojęć matematycznych w pierwszym roku nauczania*. W tym samym roku podejmuje pracę w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego, którą wykonywał do 1979 roku kolejno jako wykładowca, adiunkt, docent. W 1972 roku uzyskuje stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie dydaktyki matematyki — na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W latach 1977—1979 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Od 1979 roku pracuje w Uniwersytecie Śląskim na Wydziale Pedagogiki i Psychologii na stanowisku kierownika Katedry Pedagogiki Przedшкоlnej i Nauczania Początkowego, rozbudowuje Katedrę, nadaje jej wyraźny profil naukowy i metodyczny, przekształca ją w Katedrę Pedagogiki Wczesnoszkolnej. W 1988 roku uzyskuje tytuł naukowy profesora. Od 1993 roku pełni funkcję dziekana Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego.

Ten bardzo ogólnie przedstawiony życiorys świadczy o ogromnej aktywności życiowej, o pięknej i trudnej drodze życiowej od nauczyciela jednoklasowej szkoły podstawowej do profesora uniwersytetu. [...]

Profesor Henryk Moroz jest autorem blisko 100 publikacji, a w tym 8 monograficznych i 6 podręczników. Zredagował 5 prac zbiorowych, Warto przypomnieć takie tytuły publikacji książkowych, jak m.in. *Problemy modernizacji początkowego nauczania matematyki* (Kraków 1972), *Z doświadczeń nad modernizacją nauczania początkowego matematyki* (Warszawa 1978), *Rozwijanie pojęć matematycznych u dzieci w wieku przedszkolnym* (Warszawa 1982), *Kształcenie matematyczne a rozwój społeczno-zawodowy* (Katowice 1991).

Jest Henryk Moroz utalentowanym nauczycielem i cenionym autorem wysokonakładowych podręczników, zeszytów ćwiczeń, przewodników metodycznych, materiałów do nauczania matematyki.

Wspomnieć tu trzeba m.in. o cyklu podręczników *Nasza matematyka* czy o wydanym w 1991 roku podręczniku *Nasza matematyka — zabawy i gry dydaktyczne*. Wielokrotnie występował w telewizji i radio, popularyzując wiedzę metodyczną i pedagogiczną. [...]

Potwierdzeniem Jego zasług pedagogicznych są odznaczenia dla wychowawcy i nauczyciela, najcenniejsze: Order Uśmiechu (1974), Odznaka Przyjaciela Szkoły (1978), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1982). Za działalność naukową i dydaktyczną czterokrotnie zdobywał nagrodę Ministra, kilkakrotnie był nagradzany przez Rektora Uniwersytetu Śląskiego za wybitne wyniki w pracy.

Siedemdziesięciolecie to dla naukowca jubileusz szczególny, bo przecinają się w nim dwie linie: jednostkowa, a więc prywatna, i „społeczna” owocująca publicznie, która końca nie ma. I to staje się okazją do podsumowań. Ten fakt też sprawia, że w aurze jubileuszowej znajduje się nie tylko Jubilat, ale i Jego otoczenie. Taki jest też jubileusz profesora MOROZA: święto Jego, ale i Katedry Pedagogiki Wczesnoszkolnej, którą stworzył, otoczył staraniem i troską, a najważniejsze swą pasją zainspirował młode pokolenie naukowców, co wytycza dla Jego dokonań właściwą perspektywę.

Lubiany przez studentów, życzliwy ludziom na zawsze wpisał się w pejzaż społeczności akademickiej Uniwersytetu Śląskiego. A że w przeddzień siedemdziesięciolecia został wybrany Dziekanem Wydziału Pedagogiki i Psychologii — jest to już jubileusz nadziei na długie lata twórczego życia” (s. 11—16).

Recenzowana książka zawiera obszerny przegląd metodologicznych problemów prowadzonych badań i analiz w ramach pedagogiki wczesnoszkolnej, zarazem prezentację dorobku kilku ośrodków akademickich, z uwzględnieniem dobrze pojętej interdyscyplinarnej współpracy. W pracy sformułowano wiele znaczących uogólnień teoretycznych. Trudno się temu

dziwić, Komitet Redakcyjny bowiem odniósł sukces szczególny, zapraszając do udziału w podjętym przedsięwzięciu wiele wybitnych osobistości ze świata nauki, reprezentujących różne subdyscypliny pedagogiczne, m.in.: prof. dr hab. Marię Cackowską, prof. dr hab. Kazimierza Denka, prof. dr hab. Janusza Gniteckiego, prof. dr hab. Marię Jakowicką, prof. dr hab. Janusza Kujawińskiego, prof. dr hab. Tadeusza Lewowickiego, redaktora naukowego tomu — prof. dr hab. Stanisława Palkę i wielu jeszcze innych naukowców, prezentujących wieloaspektowe problemy socjalizacji oraz wychowania dzieci i młodzieży.

Pracę otwiera wprowadzenie (opracowane przez członków Komitetu Redakcyjnego), w którym omówiono cel i koncepcję całej książki, a ponadto przedstawiono zawartość treściową poszczególnych artykułów. Odrębny rozdział: *Życie aktywne i twórcze, czyli rzecz o działalności prof. dr hab. Henryka Moroza*, autorstwa Stanisława Palki, zawiera podstawowe informacje dotyczące Profesora, któremu dedykowano ten tom. Ponadto książka składa się z 24 artykułów, podzielonych na 4 wyodrębnione intencjonalnie części.

Część pierwszą opatrzone tytułem: *Pedagogika wczesnoszkolna w rozwoju*. Zawiera ona teksty dotyczące pedagogiki wczesnoszkolnej jako dyscypliny teoretycznie zorientowanej. Rejestr poszczególnych tytułów przybliży czytelnikowi strukturę formalną omawianej pracy: Tadeusz Lewowicki: *Problemy teorii i praktyki pedagogiki wczesnoszkolnej*; Maria Jakowicka: *Kształcenie dla rozwoju — zmiana i nowe obszary w badaniach edukacyjnych i działalności praktycznej*; Edmund Stucki: *Ważniejsze tendencje rozwoju pedagogiki wczesnoszkolnej*; Stanisław Palka: *Możliwości rozwojowe pedagogiki wczesnoszkolnej*; Jan Łysek: *Działalność naukowo-badawcza Katedry Pedagogiki Wczesnoszkolnej Uniwersytetu Śląskiego*.

W części drugiej, zatytułowanej: *Tendencje w edukacji wczesnoszkolnej*, omówiono współczesne przemiany i tendencje rozwojowe w edukacji wczesnoszkolnej. Składają się nań następujące opracowania: Ryszard Więckowski: *Swoistość edukacji wczesnoszkolnej, jej istota, podstawowe problemy*; Kazimierz Denek: *Wartości i cele w edukacji wczesnoszkolnej*; Janina Parafiniuk-Soińska: *Współczesne przemiany w edukacji wczesnoszkolnej*; Ewa Zaręba: *Společne ramy edukacji wczesnoszkolnej*.

Część trzecią: *Kształcenie i wychowanie uczniów klas początkowych*, najbardziej obszerną, tworzą teksty z zakresu kształcenia i wychowania uczniów klas początkowych. Tę część książki otwiera artykuł samego Jubilatę, w którym przedstawiono wyniki Jego wieloletnich badań nad wpływem czynnościowego nauczania matematyki na rozwój myślenia formalnego jednostki. Ponadto zamieszczono tu artykuły dziewięciu innych autorów, a mianowicie: Jerzego Kujawińskiego: *Wspieranie aktywności edukacyjnej uczniów 7—9 letnich w szkole typu klasowo-lekcyjnego*; Janusza

Gniteckiego: *Twórcza aktywność uczniów klas początkowych. Stan aktualny i perspektywy badań*; Eugeniusza Piotrowskiego: *Wielopoziomowe nauczanie problemowe jako czynnik rozwoju myślenia twórczego u uczniów klas II uzdolnionych matematycznie*; Kazimierza Czarneckiego: *Wiedza pojęciowa z matematyki uczniów klas początkowych. (Wyniki badań)*; Krystyny Heska-Kwaśniewicz: *Przyczynki do dziejów literatury, czyli śląski epizod Anny Świrszczyńskiej*; Eugenii Rostańskiej: *Wybrane uwarunkowania rozwojowe, społeczne i dydaktyczne edukacji językowej dziecka rozpoczynającego naukę szkolną*; Ewy Korczak: *Struktura podmiotowego działania jednostki oraz teoria materializmu funkcjonalnego w aspekcie edukacji środowiskowej*; Marii Grzybowej: *Gry dydaktyczne w edukacji wczesnoszkolnej. Zastosowanie gier dydaktycznych w nauczaniu-uczeniu się przyrody ożywionej środowiska społecznego w klasach I—III*; Mirosława Kisielela: *Wykorzystanie środków dydaktycznych w usprawnianiu lekcji muzyki w klasach I—III*.

W ostatniej czwartej części pracy, zatytułowanej: *Nauczyciele klas początkowych*, przedstawiono artykuły dotyczące problematyki miejsca i roli współczesnych nauczycieli w procesach kształcenia oraz wychowania. Są to następujące opracowania: Maria Cackowska: *Kompetencje pedagogiczne nauczycieli klas początkowych a pożądane zmiany w systemie ich kształcenia*; Maria i Ryszard Radwiłowiczowie: *Nauczyciel klas początkowych wobec kształcenia. (Kierunki poszukiwań)*; Erwin Gondzik: *Charakterystyka kwalifikacji zawodowych nauczycieli nauczania początkowego*; Piotr Kowolik: *Nowatorstwo pedagogiczne nauczycieli klas początkowych*.

Widać wyraźnie, z przyjętej przez redaktora naukowego struktury podziału treści, iż praca zawiera *de facto* syntezę współczesnych sposobów ujmowania pedagogiki wczesnoszkolnej.

Według wielu autorów podstawowym warunkiem skuteczności systemu kształcenia i wychowywania w dobie współczesnej jest integracja prywatnej oraz profesjonalnej osobowości nauczyciela. Warunki takiej właśnie integracji określają wzajemne relacje treści świadomości indywidualnej nauczycieli i propagowanych treści wychowania. Istotne znaczenie ma także kontekst istniejącego i reprezentowanego systemu wartości nauczycieli oraz praktycznych wymogów przygotowania ich do pełnienia określonej roli zawodowej.

W sumie przedstawiony przez grupę autorów zbiór opracowań na temat teoretycznych odniesień i praktycznych rozwiązań w pedagogice wczesnoszkolnej jest bardzo interesujący i godny uwagi. Większość z omawianych artykułów — co stanowi dodatkowy walor recenzowanego tomu — ma charakter sprawozdań z przeprowadzonych badań. Nie przytłaczają one jednak czytelników nadmiarem danych empiryczno-statystycznych, lecz zawierają również interesujące części opisowe, bogate w refleksje ogólnoteoretycz-

ne, które mogą być inspiracją do podjętych nowych badań czy też teoretycznych analiz. W pracy sformułowano wiele twierdzeń nowych, skłaniających do dalszych przemyśleń. Jednym słowem, książka ta jest szczególnie interesująca i inspirująca, zmusza do pogłębionej refleksji nawet tych, którzy odmiennie prognozują dalszy rozwój pedagogiki wczesnoszkolnej w naszej rzeczywistości społecznej.

Andrzej Radzewicz-Winnicki